



การศึกษาจริยศาสตร์ของคนพาลกับบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท A Study of the Ethics of Bullies with Graduates of Theravada Buddhism

พระมหาชาญ อชิโต (สร้อยสุวรรณ)¹, ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม²

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์, สุรินทร์, ประเทศไทย

Phramaha Chan Ajito (Soisuwan)¹, Thanarat Sa-ard-iam²

^{1,2}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Surin, Thailand

✉: chansoi2517@gmail.com

(Author Corresponding Email)

Received: 01 March 2025; Revised: 21 March 2025; Accepted 30 March 2025

© The Author(s) 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักจริยศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาจริยศาสตร์ของพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อวิเคราะห์จริยศาสตร์ของพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยการศึกษาเชิงเอกสาร แล้วนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษา พบว่า หลักจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักแห่งการประพฤติของมนุษย์ทุกคนปฏิบัติอย่างไรทั้งต่อตนเองและสังคมที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง เป็นกฎเกณฑ์ในการนำมาตัดสินปัญหาของมนุษย์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 สาขา ได้แก่ 1) อภจริยศาสตร์ ศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของแนวความคิดและการตัดสินใจทางศีลธรรมหรือค่านิยมจริยธรรม 2) จริยศาสตร์บรรทัดฐาน ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างมาตรฐานหรือบรรทัดฐานสำหรับความประพฤติและสัมพันธ์กับทฤษฎีทั่ว ๆ ไป โดยเน้นไปที่ความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ และเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูก ไม่ถูก ดี ไม่ดี 3) จริยศาสตร์ประยุกต์ เป็นการนำทฤษฎีทางบรรทัดฐานมาใช้กับปัญหาทางศีลธรรมอันเป็นเรื่องทางปฏิบัติ จริยศาสตร์ของพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท จริยศาสตร์ของบัณฑิต แบ่งออก 3 ระดับ คือ 1) จริยศาสตร์ของบัณฑิตระดับต้น ได้แก่ ศีล 5 หรือเบญจศีล ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว 2) จริยศาสตร์ของบัณฑิตระดับกลาง การเว้นอกุศลกรรมบถ 10 3) จริยศาสตร์ของบัณฑิตระดับสูง เป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาบัณฑิตสู่ความเป็นอริยชน ประกอบด้วยอริยมรรคมีองค์ 8 ส่วนพาลธรรมหมายถึง ธรรมที่ทำให้คนเป็นคนพาล ได้แก่ ความไม่ละอายต่อบาป ไม่เกรงกลัวต่อผลของบาปกรรมชั่ว วิเคราะห์จริยศาสตร์ของพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีความแตกต่างกันและตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิง เช่น บัณฑิตจะประกอบกุศลกรรมบถ (ทางแห่งกุศลกรรมทางทำความดี) ส่วนพาลจะประกอบอกุศลกรรมบถ 10 (ทางแห่งอกุศลกรรม ทางทำความชั่ว) เรียกได้ว่าเป็นฝ่ายความดี และฝ่ายความชั่วหรือฝ่ายธรรม และอธรรมอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: คนพาล, จริยศาสตร์, บัณฑิต, พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

This article aims 1) to study the ethics, 2) to study the ethics of the fool and the wise in Theravada Buddhism, and 3) to analyze the ethics of the fool and the wise in Theravada Buddhism by studying documents and presenting them by means of analytical descriptive method. The results of the study found that: Ethics is a science that deals with the principles of human behavior, how each person acts towards themselves and society, whether it is right or wrong. It is a rule used to decide human problems, which is divided into 3 branches: 1) Metaethics studies issues concerning the nature of moral concepts and judgments or ethical values. 2) Normative ethics studies the creation of standards or norms for behavior and their relationship to general theories, focusing on the highest good of human life and criteria for judging human behavior as right, wrong, good, bad. 3) Applied ethics is the application of normative theory to practical moral problems. Ethics of the Fool and the Scholar in Theravada Buddhism Ethics of the Scholar is divided into 3 levels: 1) Ethics of the Scholar at the Primary Level, including the Five Precepts or Pancasila, the practice of abstaining from evil. 2) Ethics of the Scholar at the Middle Level, abstaining from the Ten Unwholesome Actions. 3) The ethics of high-level scholars is an ethics that aims to develop scholars into noble people, consisting of the Noble Eightfold Path. As for the wicked morality, it means the morality that makes people wicked, such as not being ashamed of sin, not being afraid of the consequences of evil karma. Analysis of the ethics of the fool and the wise in Theravada Buddhism, there are complete differences and opposites, for example, the wise will practice the kusala kammapatha (the path of good deeds), while the fool will practice the 10 akusala kammapatha. (The path of evil karma, the path of doing evil) can be called the side of good and the side of evil, or the side of righteousness and unrighteousness clearly.

Keywords: Foolish person, Ethics, Scholar, Theravada Buddhism

1.บทนำ

ความเป็นบัณฑิต คือ บุคคลที่มีความประพฤติดี เป็นสุจริตชน ได้แก่ ผู้ทำมาหากินเลี้ยงชีพโดยสุจริต ขอบธรรม ให้ความช่วยเหลือแก่มิตรสหาย หมู่บ้านของตน พุดประสานผลประโยชน์ส่วนรวมไว้ได้ แนะนำในสิ่งที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์ ไม่ชักชวนทางเสียหายแก่มิตรสหาย ขณะเดียวกันก็เป็นตัวอย่างแก่คนในสังคมได้อีกด้วย เพื่อปลูกฝังค่านิยมในทางที่ถูกต้องให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ บัณฑิตพึงปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ปฏิบัติตามจารีตประเพณี และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะบัณฑิต คือ คนคิดเรื่องดี มีสาระ พุดดีมีสาระ และทำดีมีสาระ (ม.อ. (ไทย) 14/246/291,299) นอกจากนั้น บัณฑิตยังประกอบด้วยคุณลักษณะพิเศษอีก คือ ฉลาดในการสอบถามสุขทุกข์ของหมู่คณะ ชุมชน ฉลาดในการแก้ปัญหาที่ถูกถาม และเมื่อเขาตอบปัญหาได้ก็ให้ความยินดี และยกย่องให้ปรากฏในหมู่บ้านและชุมชนนั้น ความเป็นบัณฑิตจึงเกื้อกูลต่อคนอื่น นับตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา การปกครองก็ล้วนมีความต้องการคนที่เป็นบัณฑิตเพื่อมาบริหารหมู่คณะให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในทุกสาขา อาชีพ เพราะเป็นคนมีสะอาด ทำงานโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นที่ไว้วางใจแก่ปวงชน ฉะนั้น จึงมีพระพุทธดำรัสตรัส (1) การไม่คบคนพาล (2) การคบแต่บัณฑิต (3) การบูชาคนที่ควรบูชา นี่เป็นมงคลอันสูงสุด” (ข.พ. (ไทย) 25/3/7)

ในปัจจุบันอาชญากรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายไม่เว้นแต่ละวัน และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำ

ให้เกิดปัญหาและส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสังคม และประเทศชาติ โดยเฉพาะเกิดจากน้ำมือของ คน พาล ทั้งนี้เพราะว่าสังคมของคนในสังคมไทย เริ่มเสื่อมถอยด้านจิตใจ เพราะไปหลงวัตถุนิยมมากยิ่งขึ้น และ เลเลยการศึกษา และปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ผลจากพฤติกรรมหรือการกระทำ ของคนพาลและบัณฑิต จึงมีลักษณะไปทางด้านการแสดงออกมาให้เห็นถึงความเป็นคนพาลและบัณฑิตให้ สังคมได้รับรู้อย่างชัดเจนก็เพราะการกระทำของตนเอง ดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายคนที่ไม่พูด ชน ทั้งหลายย่อมไม่รู้ว่าเป็นคนพาลและบัณฑิต สอนบุคคลที่พูด ชนทั้งหลายย่อมรู้ว่าเป็นบัณฑิตและคนพาล” (อง. จตุกก. (ไทย) 21/48/78)

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าว จึงทำให้ผู้เขียนมีความสนใจที่จะนำเสนอบทความเรื่อง การศึกษาจริยศาสตร์ของคนพาลกับบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งผู้เขียนคาดหวังว่าจะเป็นประโยชน์ ต่อผู้อ่านและผู้ที่ต้องการศึกษา ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง

2. หลักจริยศาสตร์

จากการศึกษามีข้อค้นพบเกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์ในหลายบริบท ซึ่งในบทความนี้จะได้นำเสนอใน 3 ประเด็น คือ 1) ความหมายของจริยศาสตร์ 2) วิธีการของจริยศาสตร์ และ 3) สาขาของจริยศาสตร์ มี รายละเอียด ดังต่อไปนี้ คือ

2.1 ความหมายของจริยศาสตร์

ปราชญ์ทางพุทธศาสนาและนักวิชาการ ได้ให้ความหมายของจริยศาสตร์หลายทัศนะ ดังนี้

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2533) กล่าวว่า จริยศาสตร์ คือ วิชาที่ว่าด้วยระบบความ ประพฤติ (ของมนุษย์) สอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ อดิพัฒน์ (2534) กล่าวว่า จริยศาสตร์ คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วย อุปนิสัย นิสัย และพฤติกรรมของมนุษย์ ความประพฤติและ อุปนิสัย จึงเป็นกระแจะงาสะท้อนให้เห็นถึง พฤติกรรมของมนุษย์คนนั้น ดังนั้น หลักจริยศาสตร์ จึงกำหนดคุณค่าทางคุณธรรมที่ศึกษาว่า อะไรควรเว้น อะไรควรทำ อะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว ส่วนปราชญ์ทางพุทธศาสนา พระธรรมปิฎก (2538) กล่าวว่า จริยศาสตร์ คือ จริตซึ่งหมายถึงความประพฤติอันเป็นพื้นเพนิสัยสันดานของมนุษย์ที่หนักหรือโน้มเอียงไป ในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งแบ่งออกเป็นการประพฤติ 6 มีรากจิต โทสจิต เป็นต้น

จริยศาสตร์ คือแนวทางความประพฤติที่เหมาะสมหรือกิจที่มนุษย์ควรประพฤติ (บุญมี แทนแก้ว, 2539) และคำว่า จริยศาสตร์ หรือ Ethics มาจากภาษากรีกว่า Peri ethikes มาจากรากศัพท์ว่า Ethos ซึ่ง แปลว่า ขนบธรรมเนียม และภาษาละตินเลียนแบบมาเป็น Ethica ซึ่งแปลว่า จริยศาสตร์ ซึ่งจริยศาสตร์ คือ วิชาที่ได้กล่าวถึงแนวทางอันพึงประพฤติเป็นการประพฤติที่ดี ดังนั้น จริยศาสตร์จึงเป็นวิชาที่ว่าด้วยความ ประพฤติดีหรือความรู้ทุกอย่างที่เกี่ยวกับการประพฤติของมนุษย์ (กิริติ บุญเจือ, 2542)

จากความหมายของปราชญ์ทางพุทธศาสนาและนักวิชาการ สรุปได้ว่า จริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วย ระบบความประพฤติของมนุษย์ หรือหลักแห่งการประพฤติของมนุษย์ทุกคนว่า ปฏิบัติอย่างไร ทั้งต่อตนเอง และสังคมที่ถูกต้อง และปฏิบัติอย่างไรทั้งต่อตนเองและสังคมที่ถูกต้อง หรือจริตซึ่งหมายถึงความ

ประพจน์อันเป็นพื้นเพนิสัยสันดานของมนุษย์ที่หนักหรือโน้มเอียงไปในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งแบ่งออกเป็นการประพจน์ 6 ประเภท มีราคะจิต โทสะจิต เป็นต้น

2.2 วิธีการของจริยศาสตร์

หลักการทางจริยศาสตร์มีกฎเกณฑ์มากมาย ในการนำมาตัดสินปัญหาของมนุษย์เพราะพฤติกรรมของมนุษย์นั้นแตกต่างกันออกไป หลักจริยศาสตร์จึงมีความหลากหลายตามไปด้วยวิธีการมี ดังนี้

2.2.1) วิธีการทางกายภาพและชีววิทยา มนุษย์และสัตว์มีลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งที่แสดงออกมาทางพฤติกรรมที่เหมือนกันคือ การเจริญเติบโต การกินอยู่ การสืบพันธุ์ การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อการอยู่รอด พยายามหลีกเลี่ยงอันตรายและพยายามแสวงหาความสุขให้แก่ตนเอง ที่มนุษย์อาจจะแตกต่างจากสัตว์ก็คือ มนุษย์มีมันสมอง ที่รู้จักคิด สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์อันเอื้ออำนวยต่อตนเองและพวกพ้องได้ พฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาถ้าปรากฏเป็นความสุข เราเรียกว่า ความดี ถ้าออกมาเป็นความทุกข์ เราเรียกว่า ความชั่ว แต่จริยศาสตร์ ไม่สามารถตัดสินโดยใช้วิธีการทางร่างกาย ชีวภาพ (การดำรงอยู่) ได้ เพราะมนุษย์อาศัยศีลธรรมในการดำเนินชีวิต และศีลธรรมนี้เป็นคุณลักษณะที่พิเศษเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน เช่น ทางร่างกาย มนุษย์มีร่างกายใหญ่โตแข็งแรง ทางชีวภาพมีการเป็นอยู่ที่ดี มีกรรมพันธุ์ที่ดี แต่สิ่งเหล่านั้น ไม่สามารถจะนำมาเป็นเกณฑ์ตัดสินทางศีลธรรมได้ว่า ร่างกายเขาใหญ่โต เพราะมีศีลมาก มีคุณธรรมมาก เขาแข็งแรง เพราะมีความอดทน หรือเขาอยู่ดีกินดีมีทรัพย์สินเงินทองมาก เพราะเขาไม่เคยทุจริต

2.2.2) วิธีการทางประวัติศาสตร์ หลักจริยศาสตร์เป็นสิ่งที่กำหนดคุณค่าทางศีลธรรมของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย ถึงแม้ว่าจริยศาสตร์จะไม่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ก็ตาม (ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์คือ หลักฐานเรื่องราวที่ยังปรากฏอยู่และเป็นจริงให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา เช่น สถานที่ ประสูติของพระพุทธเจ้า พระราชวังสมัยสุโขทัย เป็นต้น) แต่ก็เกี่ยวข้องทางด้านคุณธรรม ศีลธรรม เช่น พระศรีสุริโยทัย ออกชนช้างกับพระเจ้าแปรกษัตริย์พม่า แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมอันหาว่าหาญของหญิงไทยที่จะปกป้องบ้านเมือง ท้าวสุรนารีต่อสู้ขับไล่เจ้าอนุวงศ์แห่งเมืองเวียงจันทน์ที่ทุ่งสมุญธิ์ แสดงถึงความเป็น ผู้รักชาติหรือยุคโบราณที่หญิงชาวอินเดียต้องตายตามสามีเพราะความภักดี (มีบางคนที่ไม่เห็นด้วย) แต่ก็หลักจริยธรรมที่สังคมนั้น ๆ กำหนดเอาไว้ โดยการกระโดดเข้าไปในกองไฟ สังคมอินเดียยุคนั้นยกย่องให้เป็นผู้กล้าหาญ จึงมีชื่อเรียกผู้หญิงว่า “สตรี” ซึ่งแปลว่า ผู้มีความกล้าหาญ

2.2.3) วิธีการทางจิตวิทยา เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจทางคุณธรรมได้ จิตวิทยาแม้ไม่มีผลต่อการกระทำนั้น ๆ ซึ่งแสดงออกมาได้ทางพฤติกรรม แต่จิตวิทยาก็คือ ตัวกระตุ้นให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ หรือทางออกที่คิดว่าน่าจะดีที่สุดสำหรับปัญหานั้น ๆ เช่น มีคนบางคนธุรกิจการค้าล้มละลาย เกิดคิดมากอยากจะฆ่าตัวตายให้พ้นไปจากความทุกข์นั้น ๆ นักจิตวิทยาต้องเข้าไปให้การช่วยเหลือโดยวิธีการทางจิตวิทยา ที่มีผลให้เขาหยุดคิดการสร้างพฤติกรรมอยากจะฆ่าตัวตาย ถ้าเขายอมรับได้และหยุดการคิดเช่นนั้น ถือว่าจิตวิทยามีผลโดยตรงทีเดียว พฤติกรรมที่เขาไม่ฆ่าตัวตายนั่น เป็นเรื่องพฤติกรรมส่วนตัวของเขาเองเป็นผู้กำหนด นักจิตวิทยาไม่ได้กำหนดตรงนี้ เพียงแต่ให้คำแนะนำหาทางออกที่ดีเท่านั้น ดังนั้นจิตวิทยาถือว่าเป็นตัวกระตุ้นจริยศาสตร์

2.2.4) วิธีการทางอภิปรัชญา อุดมคติทางศีลธรรม จริยธรรมนั้น อาจจะได้มาจากแนวคิดที่มาจากสิ่งที่เหนือประสาทสัมผัส เช่น แรงบันดาลใจจากพระเจ้า แรงบันดาลใจจากพระพุทธเจ้า จากอริยสาวก หรือเทพเทวาททั้งหลาย ถ้าหากมีความเป็นไปได้มากนักแค่นั้นที่จริยศาสตร์ต้องอาศัยวิธีการทางอภิปรัชญา แท้จริงแล้วจริยศาสตร์เป็นศาสตร์นามธรรม โดยเกี่ยวข้องกับคุณธรรมโดยตรง แต่แนวคิดที่ได้มาจากแรงบันดาลใจนั้น จะถือว่าเป็นกระบวนการทางจริยศาสตร์ได้หรือไม่

วิธีการที่แท้จริงทางจริยศาสตร์ก็คือ การสังเกตพิจารณาความจริงทางพฤติกรรมของมนุษย์อันเป็นปรากฏการณ์ทางศีลธรรม โดยการจัดแบ่งออกเป็นพวก ๆ ว่าพฤติกรรมอย่างนี้ดี อย่างนี้ไม่ดี อย่างนี้ทำถูก อย่างนี้ทำผิด ทำอย่างนี้ไม่ควร ทำอย่างนี้ควร โดยมีความดีหรือความชั่วสูงสุดเป็นบรรทัดฐาน เช่น ในทางพุทธศาสนาถือว่า วัตถุทานมีอานิสงส์มาก แต่ผู้การให้ธรรมเป็นทานไม่ได้ การให้ธรรมเป็นทานก็ผู้การให้อภัยเป็นทานไม่ได้ และยังแยกออกไปอีกว่าวัตถุอย่างไรให้แล้วมีผลมาก ธรรมชนิดไหนให้แล้วมีผลมาก การให้อภัยอย่างไร มีผลมาก นี่ก็เป็นบรรทัดฐานของการให้ทาน เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น ไม่อยู่ในวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพราะเป็นเรื่องของคุณธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538)

สรุปได้ว่า วิธีการของจริยศาสตร์ มีกฎเกณฑ์มากมายในการนำมาตัดสินปัญหาของมนุษย์มีความหลากหลายตามไปด้วยวิธีการ 4 วิธีการ คือ 1) วิธีการทางกายภาพและชีววิทยา 2) วิธีการทางประวัติศาสตร์ 3) วิธีการทางจิตวิทยา และ 4) วิธีการทางอภิปรัชญา

2.3 สาขาของจริยศาสตร์

สารานุกรมฉบับบริแทนนิกา (Britannica, 2010) แบ่งจริยศาสตร์เป็น 3 สาขา คือ

2.3.1) อภจริยศาสตร์ (Meta-Ethics) ศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของแนวความคิด และการตัดสินทางศีลธรรม (Nature of Moral Concepts and Judgments) หรือค่าทางจริยธรรม ซึ่งในภาษาไทยใช้คำว่า “ดี” หรือ “ถูก” มี 3 ทฤษฎีด้วยกัน คือ

(1) ธรรมชาตินิยมทางจริยศาสตร์ (Ethical Naturalism) คือ ทรรศนะที่ถือว่าค่าทางจริยธรรมอาจอธิบายหรือนิยามได้ด้วยค่าที่ไม่เป็นจริยธรรมหรือด้วยปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ถือว่า ความดีคือความสุข กล่าวคือ การกระทำความดี คือการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุข ทรรศนะเช่นนี้เป็นธรรมชาตินิยมเพราะอธิบายความดี ซึ่งเป็นค่าทางจริยธรรมด้วยความสุข ซึ่งไม่ใช่ค่าทางจริยธรรม

(2) อธรรมชาตินิยมทางจริยศาสตร์ (Ethical Non-Naturalism) คือ ทรรศนะที่ถือว่า ค่าทางจริยธรรมอธิบายหรือนิยามด้วยศัพท์อื่นที่บ่งถึงคุณสมบัติทางธรรมชาติไม่ได้ เพราะค่าทางจริยธรรมเป็นตัวของมันเอง มิได้เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นที่อยู่นอกวงของจริยธรรม

(3) อาเวคินิยมทางจริยศาสตร์ (Ethical Emotivism) คือ ทรรศนะที่ถือว่าค่าทางจริยธรรมคือดี นิยามไม่ได้ เพราะไม่มีความจริงในโลกภายนอกรองรับ เป็นเพียงคำที่เราใช้ เมื่อเราแสดงออกตามความรู้สึกหรืออารมณ์ เป็นความพอใจ ไม่พอใจที่เรามีต่อสิ่งนั้น หรืออาจจะชักจูงให้คนอื่นพอใจหรือไม่พอใจต่อสิ่งนั้นเหมือนเรา

2.3.2) จริยศาสตร์บรรทัดฐาน (Normative Ethics) ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างมาตรฐานหรือ

บรรทัดฐานสำหรับความประพฤติ และสัมพันธ์กับทฤษฎีทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับคนเราควรมีชีวิตอยู่อย่างไร ปัญหาที่เป็นศูนย์กลางของจริยศาสตร์บรรทัดฐาน สมัยปัจจุบันปัญหาหนึ่ง คือ การกระทำของมนุษย์ถูกตัดสินว่าถูกหรือผิดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น คือ ตามผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังหรือตามกฎเกณฑ์หรือหลักการอันเป็นรูปแบบตามประเพณีแล้ว ทฤษฎีที่ตัดสินการกระทำโดยคำนึงถึงผลลัพธ์ เรียกว่า อันตริทยา (Teleology) คือ ทฤษฎีที่คำนึงถึงจุดหมายปลายทางของสิ่งทั้งปวง กล่าวคือผลลัพธ์นั่นเอง อีกทฤษฎีหนึ่งที่ตรงกันข้ามกัน เรียกว่า กรณียธรรม (Deontology) คือ ทฤษฎีที่คำนึงถึงหลักการอันเป็นรูปแบบหรือเจตนาที่จะทำตามหน้าที่ มองว่า จริยศาสตร์บรรทัดฐาน เป็นจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐานที่มีการศึกษาอยู่ทั่วไป ศึกษาเรื่องความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด โดยเน้นไปที่ความดีสูงสุด (Summum Bonum) ของชีวิตมนุษย์ และเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไร ถูก ไม่ถูก ดี ไม่ดี

2.3.3) จริยศาสตร์ประยุกต์ (Applied Ethics) ในค.ศ. 1950 เป็นต้นมา การพัฒนาที่เด่นชัดที่สุดในการศึกษาจริยศาสตร์ ซึ่งได้สร้างความสนใจเพิ่มมากขึ้นให้แก่นักปรัชญา คือจริยศาสตร์ประยุกต์ ซึ่งเป็นการนำทฤษฎีทางบรรทัดฐาน (Normative Theories) มาใช้กับปัญหาทางศีลธรรมอันเป็นเรื่องทางปฏิบัติ อาทิ ความเสมอภาคทางเผ่าพันธุ์และเพศ (Racial and Sexual Equality) สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ความยุติธรรม (Justice) ซึ่งทั้ง 3 เรื่องนี้มีความสำคัญมากในจริยศาสตร์ประยุกต์ คุณค่าของชีวิตมนุษย์ (Value of Human Life) มีหลายเรื่อง เช่น การทำแท้ง (Abortion) การุณยฆาต (Euthanasia, Mercy Killing) เป็นต้น

สรุปได้ว่า สาขาของจริยศาสตร์ ในสารานุกรมฉบับบริแทนนิกา (Britannica, 2010) แบ่งออกเป็น 3 สาขา คือ 1) อภจริยศาสตร์ ศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของแนวความคิดและการตัดสินทางศีลธรรม หรือค่าทางจริยธรรม มี 3 ทฤษฎี คือ (1) ธรรมชาตินิยมทางจริยศาสตร์ (2) อธรรมชาตินิยมทางจริยศาสตร์ (3) อาเวคินิยมทางจริยศาสตร์ 2) จริยศาสตร์บรรทัดฐาน ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างมาตรฐานหรือบรรทัดฐานสำหรับความประพฤติ และสัมพันธ์กับทฤษฎีทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับคนเราควรมีชีวิตอยู่อย่างไร โดยเน้นไปที่ความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ และเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไร ถูก ไม่ถูก ดี ไม่ดี 3) จริยศาสตร์ประยุกต์ ซึ่งเป็นการนำทฤษฎีทางบรรทัดฐานมาใช้กับปัญหา ทางศีลธรรมอันเป็นเรื่องทางปฏิบัติ

3. จริยศาสตร์ของพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท

บัณฑิต หมายถึง คนผู้มีปัญญา ผู้ฉลาดในสัทธรรมทั้งปวง และหลักจริยศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งบัณฑิตควรมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ (1) การไม่ทำความชั่ว (2) กระทำแต่ความดี (3) ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ (ที.ม. (ไทย) 10/90/50) จากการกระทำทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งเป็นขั้นแรกในการทำให้เจริญ ซึ่งมี 3 ประการ คือ

(1) สัมปัตตวิริติ เว้นสิ่งประจวบเฉพาะหน้า เว้นเมื่อประสบซึ่งหน้า หรือเว้นได้ทั้งที่ประจวบโอกาส คือ ไม่ได้ตั้งเจตนาไว้ก่อน ไม่ได้สมาทานสิกขาบทไว้เลยแต่เมื่อประสบเหตุที่จะทำชั่ว นึกคิดพิจารณาขึ้นได้ในขณะนั้นว่า ตนมีชาติตระกูล วัยหรือคุณวุฒิอย่างนี้ ไม่สมควรกระทำความชั่วเช่นนั้น แล้วงดเว้นเสียได้ไม่ทำ

ผิดศีล

(2) สมาทานวิริติ เว้นด้วยการสมาทาน คือ ตนได้ตั้งเจตนาไว้ก่อน โดยได้รับศีล คือ สมาทานสิกขาบทไว้แล้ว กังวลเว้นตามที่ได้สมาทานนั้น

(3) สมุจเฉทวิริติ หรือ เสตุมหาวิริติ เว้นด้วยตัดขาด หรือด้วยชักสะพานตัดตอนเสียทีเดียว, เว้นได้เด็ดขาด คือ การงดเว้นความชั่วของพระอริยะทั้งหลาย อันประกอบด้วยอริยมรรคซึ่งจัดกิเลสที่เป็นมูลเหตุแห่งความชั่วนั้น ๆ เสร็จสิ้นแล้ว ไม่เกิดมีแม้แต่ความคิดที่จะประกอบกรรมชั่วนั้นเลย วิริติ 2 อย่างแรกยังไม่อาจวางใจได้แน่นอน วิริติข้อที่ 3 จึงจะแน่นอนสิ้นเชิง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

ดังนั้น แนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์ เป็นหลักหรือแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ที่ทำให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามเกิดความสุขทั้งทางกายและใจ โดยหลักทั่วไปของ พุทธจริยศาสตร์ คือการงดเว้นจากสิ่งที่ชั่ว และมุ่งกระทำแต่สิ่งที่ดีงาม ทางกาย วาจา ในเบื้องต้น และใจ ในระดับสูง เพื่อให้เกิดจิตใจที่บริสุทธิ์ ขจัดกิเลสที่เข้ามาในจิตใจได้อย่างเด็ดขาด เพื่อมุ่งสู่มรรคผล และนิพพาน ซึ่งจริยศาสตร์ของพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้ คือ

3.1 จริยศาสตร์ของบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ระดับจริยศาสตร์ของบัณฑิตในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าระดับของพุทธจริยศาสตร์ที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติที่บุคคลควรเข้าใจและปฏิบัติ มีอยู่ 3 ระดับ คือ พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น คือ การรักษาศีล 5 พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง คือหลักอกุศลกรรม 10 และกุศลกรรม 10 และระดับพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง คือ หลักมรรคมงคล 8 มีรายละเอียด ดังนี้

1) จริยศาสตร์ของบัณฑิตระดับต้น ได้แก่ ศีล 5 หรือ เบญจศีล ความประพฤติชอบทางกายและวาจา และการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษามาระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

ความหมายของคำว่า “ศีล” ในพระพุทธศาสนานั้นมีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก รวมไปถึงคำอธิบายความที่ปรากฏในคัมภีร์พระอรรถกถา ฎีกา ซึ่งนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาก็ได้กล่าวถึงความหมายของศีลไว้หลายแห่งด้วยกัน ในบทความนี้ผู้เขียนจะยกมาอธิบายพอสังเขป ดังนี้

“ศีล” ตามความหมายในพระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิเทศ ดังที่พระสารีบุตรได้กล่าวถึงศีลว่า “ศีล” หมายถึง การปฏิบัติของภิกษุที่มีความสำรวมในโอวาทปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจรเห็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณเล็กน้อยสมาทานอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ความสำรวม ความระวัง ความไม่กำวล่วงในสิกขาบททั้งหลาย ซึ่งหมายถึงการสำรวมกาย วาจาใจ (ขุ.ปา. (ไทย) 30/92/20) และในพระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ พระสารีบุตรก็ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า “อริศีลสิกขา” เป็นฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยความสำรวมในปาฏิโมกข์ถึงพร้อมด้วย อาจารย์และโคจร เห็นภัยในโทษทั้งหลาย แม้มีประมาณน้อย สมาทาน ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ศีลชั้นทั้งหลาย ศีลชั้นใหญ่ ศีลเป็นที่ตั้ง เป็นเบื้องต้น เป็นเครื่องประพฤติ ความสำรวมเป็นความระวัง เป็นปากเป็นประธานแห่งความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลายนี้เรียกว่า อริศีลสิกขา (ขุ.ม. (ไทย) 29/46/36)

ในมหานามสูตรอังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องศีลโดยเฉพาะศีล 5 โดยทรงมุ่งถึงการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยว่า “มหานามะ เมื่อใดแล อุปาสกเป็นผู้เว้นขาด จากการฆ่าสัตว์เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดิในกามเป็นผู้เว้นขาด จากการพูดเท็จ เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เมื่อนั้นอุปาสกชื่อว่าผู้มีศีล ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล” (อง. อัฐก. (ไทย) 23/25/269)

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคพระพุทธโฆสาจารย์ ได้อธิบายความหมายของ ศีล ไว้ว่า คำว่า “ศีล” นี้แปลว่า ปกติ คือทำกายและวาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อย ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด แปลว่า เย็น คือทำให้เป็นคนเยือกเย็น ทำให้เย็นกาย เย็นใจ ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะขาดศีล แปลว่า เกษม คือปลอดภัย ทำให้เบากายเบาใจ อีกอย่างหนึ่ง คำว่าศีลนี้มีความหมายเป็น สีสนะ กล่าวคือเป็นมูลราก ส่วนคำว่า “สีสนะ” นี้ก็คือกิริยาที่รวมเอาไว้อย่างดีหมายถึงความที่กรรมในทวารมีกายกรรม เป็นต้น ไม่กระจัดกระจายโดยความมีระเบียบอันดีอย่างหนึ่ง คือความเข้าไปรับไว้ หมายถึง ความเป็นที่รองรับ โดยความเป็นที่ตั้งอาศัยแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย หรืออีกนัยหนึ่งว่า ศีล คือ เจตสิก (ได้แก่กุศลธรรม คือความไม่โลภ ความไม่พยาบาท ความเห็นชอบ) ของบุคคลผู้งดเว้นจากบาปธรรมมีปาณาติบาต เป็นต้น ศีล คือการสำรวม หมายถึง ความสำรวมในปาติโมกข์ ความสำรวมอย่างมีสติ สำรวมรวมด้วยความรู้ สำรวมด้วยความอดทน และสำรวมด้วยความเพียรพยายาม ศีล คือ ความไม่ล่วงละเมิด หมายถึง การไม่ล่วงละเมิดด้วยกายหรือด้วยวาจาของผู้ที่สมาทานศีลแล้ว (พระพุทธโฆสเถระ, 2546)

ในคัมภีร์วิมุตติมรรค พระอุปติสเถระ กล่าวความหมายของศีลไว้ว่า ศีล หมายถึง สันติ มีอธิบายว่า ถ้าบุคคลมีศีลเขาจะมีความประพฤติเรียบร้อยไม่สร้างความหาวดกั่วให้เกิดขึ้น (พระอุปติสเถระ, 2538)

ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ, สันสกฤต ให้ความหมายของศีลไว้ว่า “ศีล คือความปกติของธรรมชาติ ธรรมชาติอันสัตบุรุษพึงทรงไว้สภาวะความสำรวม” (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรี นฤนาท, 2513)

พุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายความหมายของศีลไว้ว่า ศีลหมายถึงความเป็นปกติหรือปกติภาวะตามธรรมดา หมายความว่า ทำทุกอย่างอยู่ตามหน้าที่ที่ควรจะทำ แต่อยู่ในภาวะปกติคือ ไม่เดือดร้อนไม่กระวนกระวายไม่ระส่ำระสาย ไม่มีความสกปรกความเศร้าหมองใดๆ เกิดขึ้น โดยเนื้อความ ศีล หมายถึง ระเบียบที่ได้บัญญัติขึ้นไว้สำหรับประพฤติปฏิบัติกัน เพื่อให้เกิดภาวะปกติขึ้นมาที่กาย ที่วาจา ศีล คือการปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการเป็นอยู่ทางภายนอก ศีลพัฒนาที่กาย ที่วาจา ให้เป็นกาย วาจา ที่น่าดูเมื่อเรามีศีลเป็นพื้นฐานแล้ว เราจึงจะมีจิตที่เป็นสมาธิได้ง่าย ถ้ามีศีลดีสมาธิก็ง่าย (พุทธทาสภิกขุ, 2539)

ศีล 5 ลักษณะของศีล 5 หมายถึง ความสำรวมทางกายวาจา หรือแปลว่า ลักษณะความเป็นปกติ คือ การไม่ประพฤติดิทางกาย และวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ให้ห่างจากความชั่วร้ายทั้งหลาย การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า ถ้าขาดระเบียบวินัย ต่างคนต่างทำตามอำเภอใจ ความขัดแย้ง และลักลั่นก็จะเกิดขึ้น ยิ่งมากคนก็ยิ่งมากเรื่อง ไม่มีความสุข การงานที่ทำก็จะเสียผล (ฐานวฑฺฒโณภิกขุ, 2542)

ศีล 5 เป็นสิกขาบทที่คฤหัสถ์รักษายู่เป็นประจำ เรียกว่า นิจจศีล มีสิกขาบทไว้สำหรับ เป็นข้อฝึกความประพฤติกายวาจาให้เรียบร้อย 5 ประการ ได้แก่ 1) เว้นจากปลงชีวิตของสัตว์ที่มีชีวิต (ปาณาติปาตา เวรมณี) 2) เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้ (อทินนาทานา เวรมณี) 3) เว้นจากการประพฤติดินในกาม (กาเมสุมิจจารา เวรมณี) 4) เว้นจากการพูดเท็จ (มุสาวาทา เวรมณี) 5) เว้นจากการดื่มของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท (สุราเมรัยมัชฌมาทัฏฐานา เวรมณี) (ที.ปา. (ไทย) 11/315/302-303) ดังนั้น ศีล 5 จึงเป็นหลักสำหรับประพฤตินั้นพื้นฐานของคนในสังคมที่สมควรแก่ชนทุกเพศ ทุกวัย โดยเฉพาะบัณฑิต ผู้ซึ่งผู้มีปัญญา ผู้ฉลาดในสัทธรรมทั้งปวง เพราะเป็นเครื่องส่งเสริมคุณความดี มีจรรยา มารยาทที่เรียบร้อย เป็นความประพฤติตามหลักสากล ไม่เกี่ยวกับสมัยนิยมของยุคหรือท้องถิ่นหรือข้อห้ามต่าง ๆ ของชนบทรณนิยมประเพณี จึงถือได้ว่าหลักความประพฤติที่เรียกว่า ศีล 5 นี้เป็นมาตรฐานศีลวัดความเจริญและเสื่อมโทรมของสังคมได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า จริยศาสตร์ของบัณฑิตระดับต้น ได้แก่ ศีล 5 หรือเบญจศีล ความประพฤติชอบ ทางกาย และวาจา และการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติใน การเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน “ศีล” การปฏิบัติของภิกษุที่มีความสำรวมในโอวาทปาฏิโมกข์ถึงพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจรเห็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณเล็กน้อยสมทานอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ความสำรวม ความระวัง ความไม่ก้าวล่วงในสิกขาบททั้งหลาย การสำรวมกาย วาจา ใจ ความสำรวมทางกาย วาจา หรือแปลว่า ลักษณะความเป็นปกติ คือการไม่ประพฤติดินทางกายและวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติทางกายของคน ในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข

2) จริยศาสตร์ของบัณฑิตระดับกลาง ที่มุ่งขัดเกลาดนเองให้มีจิตใจสูงขึ้น เป็นการเว้นอกุศลกรรมบถ 10 และทำกุศลกรรมบถให้สมบูรณ์ บางครั้งเรียกว่า อาคาริยวินัย ซึ่งแปลว่า วินัยของผู้ครองเรือนหรือคฤหัสถ์ แยกเป็นทางกาย วาจา และใจ ไว้ 3 หมวด รวม 10 ประการ (ที.ม. (ไทย) 11/305/259) หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการถือได้ว่า เป็นหลักธรรมสำคัญในการพัฒนามนุษย์ของพระพุทธศาสนาอีกหลักธรรมหนึ่งที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้ครบทั้งกาย วาจา และใจ เพราะว่าการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นไปในการพัฒนาที่มองคนในฐานะที่เป็นมนุษย์ ความหมายคือ มนุษย์นั้นมีความเป็นมนุษย์ของเอาเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมีจุดหมายของชีวิต คือ สุข ความอสิสภาพ ความดีงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) อีกทั้งเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นในส่วนของการจิตใจหรือพฤติกรรมเป็นหลักใหญ่สำหรับหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนามนุษย์ก็มีหลายอย่างด้วยกัน ซึ่งผู้เขียนได้เลือกศึกษาเฉพาะหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ใช้ในการพัฒนามนุษย์ด้านพื้นฐานในสมัยพุทธกาล “กุศลกรรมบถ 10” หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม ทางทำความดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสุคติ มี 10 อย่าง คือ

ก. กายกรรม 3 หมายถึง เว้นการกระทำชั่วทางกาย ได้แก่ 1) ปาณาติบาต หมายถึง เว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เว้นการทำร้ายหรือเว้นการเบียดเบียนบุคคลอื่น 2) อทินนาทาน หมายถึง เว้นการขโมย เว้น

การลักทรัพย์ เว้นการถือเอาของที่เขามาได้ให้ไม่ได้อนุญาต 3) กาเมสุมิฉาจาร หมายถึง เว้นการประพฤติดนินทากาม เว้นการล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น

ข. วชิกรรม 4 หมายถึง เว้นการกระทำชั่วทางวาจา ได้แก่ 4) มุสาวาท หมายถึง เว้นการพูดเท็จ เว้นการพูดโกหก 5) ปิสฺสนาวาจา หมายถึง เว้นการพูดส่อเสียด เว้นการเหยียดหยามดูแคลนคนอื่น 6) ผรุสวาจา หมายถึง เว้นการพูดคำหยาบ 7) สัมผัสฺปฺลาปะ หมายถึง เว้นการพูดเพ้อเจ้อ เว้นการพูดโอ้อวด เว้นการพูดไม่มีสาระ

ค. มโนกรรม 3 หมายถึง เว้นการกระทำชั่วทางใจ ได้แก่ 8) อภิชมา หมายถึง เว้นการคิดอยากได้ของผู้อื่น 9) พยาบาท หมายถึง เว้นการคิดร้ายผู้อื่น การแค้นใจต่อผู้อื่น 10) มิจฉาทิฏฐิ หมายถึง เว้นความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เว้นความเห็นผิดเป็นชอบ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

กุศลกรรมบถ 10 ในบาลีเรียกชื่อหลายอย่าง เช่นว่า ธรรมจริยา (ม.ม. (ไทย) 12/439/472) อริยธรรม อารยธรรม ธรรมของผู้เจริญบ้าง อริยมรรค มรรคอันประเสริฐบ้าง สัทธรรม ธรรมดี ธรรมแท้บ้าง หรือสัปปุริสธรรม (อง.ทสก. (ไทย) 24/145-148/291-293) ธรรมของสัตบุรุษบ้าง หลักพุทธจริยธรรมเหล่านี้เป็นพุทธจริยศาสตร์ชั้นกลางที่เป็นการประพฤติดุปฏิบัติที่สูงขึ้นละเอียดประณีตยิ่งขึ้นไป เพื่อการที่จะช่วยให้ ผู้ที่ประพฤติดุปฏิบัติเข้าถึงหลักพุทธจริยธรรมขั้นสูงสุดในระดับต่อไป (ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, 2543)

สรุปได้ว่า จริยศาสตร์ของบัณฑิตระดับกลาง ที่มุ่งขัดเกลาตนเองให้มีจิตใจสูงขึ้น เป็นการเว้นอกุศลกรรมบถ 10 และทำกุศลกรรมบถให้สมบูรณ์ บางครั้งเรียกว่า อาคาริยวินัย ซึ่งแปลว่า วินัยของผู้ครองเรือนหรือคฤหัสถ์ แยกเป็นทางกาย วาจา และใจ ไว้ 3 หมวด รวม 10 ประการ หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ ถือได้ว่าเป็นหลักธรรมสำคัญในการพัฒนามนุษย์ของพระพุทธศาสนาอีกหลักธรรมหนึ่งที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้ครบทั้งกาย วาจา และใจ เพราะว่าการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นไป ในการพัฒนาที่มองคนในฐานะที่เป็นมนุษย์

3) จริยศาสตร์ของบัณฑิตระดับสูง ซึ่งเป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาบัณฑิตสู่ความเป็นอริยชน ประกอบด้วยหลักธรรมคำสอนอริยมรรคมีองค์ 8 หรือที่เรียกอีกชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งแปลว่า ทางสายกลาง หรือหลักปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ มรรค แปลว่า ทาง หนทาง ว่าโดยองค์ประกอบ คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่า อริยอัฏฐังคิกมรรค แปลว่า ทางมีองค์ 8 อริยมรรคมีองค์ 8 ดังนี้ (ที.สี. (ไทย) 9/375/157) 1) สัมมาทิฏฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกข์ สมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธ (ความดับแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์) 2) สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความดำริชอบ ได้แก่ ความดำริในการออกจากกามความดำริในการไม่พยาบาท ความดำริในการไม่เบียดเบียน 3) สัมมาวาจา หมายถึง วาจาชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุต้งเว้นจากการพูดเท็จเจตนา เป็นเหตุต้งเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุต้งเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุต้งเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ในกุศลกรรมบถตามที่กล่าวมาในพุทธจริยศาสตร์ชั้นกลาง 4) สัมมากัมมันตะ หมายถึง การงานชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุต้งเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุต้งเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้ เจตนาเป็นเหตุต้งเว้นจากการประพฤติดนินทากาม 5)

สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละมิจฉาอาชีวะแล้ว สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ 6) สัมมาวายามะ หมายถึง ความเพียรชอบ ได้แก่ (1) สร้างฉันทะ พยายาม ปราปรกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น (2) สร้างฉันทะ พยายามปราปรกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว (3) สร้างฉันทะ พยายามปราปรกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อทาบทกกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น (4) สร้างฉันทะ พยายาม ปราปรกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ไม่เลือนหาย ภิญโญภาพ ใพบูลย์เจริญเต็มที่แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว 7) สัมมาสติ หมายถึง การระลึกชอบ ได้แก่ (1) พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอกิขมาและโทมนัสในโลกได้ (2) พิจารณาเห็นเวทนา ในเวทนาทั้งหลายอยู่มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอกิขมาและโทมนัสในโลกได้ (3) พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอกิขมาและโทมนัสในโลกได้ (4) พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอกิขมาและโทมนัสในโลกได้ 8) สัมมาสมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่นชอบ ได้แก่ (1) สงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก มีวิจาร มีปีติ และสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ (2) เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุทุติยฌานที่มีความผ่องใสภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ (3) เพราะปีติจากคลายไป มีจิตเป็นอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะอยู่ และเสวยสุขด้วยกาย (นามกาย) บรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายกล่าวสรรเสริญว่า “ผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข” (4) เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ (ที.ม. (ไทย) 10/261-262/194)

องค์ประกอบ 8 ประการของอริยมรรคเหล่านี้ สงเคราะห์ลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา ในข้อที่ 1-2 เป็นปัญญา ในข้อที่ 3-4-5 เป็นศีล และในข้อที่ 7-8 เป็นสมาธิ ที่เป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ชั้นสูงสุดเพื่อเข้าถึงอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค (ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์, 2543)

สรุปได้ว่า จริยศาสตร์ของบัณฑิตระดับสูง ซึ่งเป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาบัณฑิตสู่ความเป็นอริยชน ประกอบด้วยหลักธรรมคำสอนอริยมรรคมีองค์ 8 หรือที่เรียกอีกชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งแปลว่า ทางสายกลาง หรือหลักปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ ทางมีองค์แปดประการอันประเสริฐ ทางมีองค์ 8 ของพระอริยะ ทางมีองค์ 8 ที่ทำให้ปุถุชนเป็นพระอริยะ ทางมีองค์ 8 ที่พระอริยะคือ พระพุทธเจ้าทรงค้นพบหรือมรรคาอันประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 อย่าง ได้แก่ สัมมาทิฐิ, สัมมาสังกัปปะ, สัมมาวาจา, สัมมากัมมันตะ, สัมมาอาชีวะ, สัมมาวายามะ, สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

3.2 จริยศาสตร์ของพาลในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พาลธรรม หมายถึง ธรรมที่ทำให้คนเป็นคนพาล ได้แก่ ความไม่ละอายต่อบาป ไม่เกรงกลัวต่อผลของบาปกรรมชั่ว (อภิ.สง. (ไทย) 34/1, 839/432) คนพาลเป็นผู้เก้อยาก หมายถึง ไม่มีความละอายต่ออาบัติ ไม่กลัวต่อการทำความชั่วทางกาย ทางวาจา และมีจิตคิดชั่ว จนทำให้ประชาชนผู้เลื่อมใสศรัทธาให้เสื่อมศรัทธา ซึ่งมี 2 สาเหตุที่สามารถแยกแยะคนพาลออกจากบัณฑิต คือ

- 1) สาเหตุด้านความเห็น (ทิฐิวิสามันตยา) คนพาลยอมไม่ประกอบด้วยทิฐิวิสามันตยา เป็น

ผู้มีทิวฏฐิโดยทิวฏฐิอันประเสริฐ เป็นนินยานิกรรม เพื่อความสิ้นทุกข์โดยเสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้ง ต่อหน้าและลับหลัง สาราณียธรรมแม้นี้ ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อ ความสงเคราะห์กัน เพื่อ ความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน (ม.อ. (ไทย) 14/54/60) ยกตัวอย่างเช่น พระ เทวทัต จัดว่าเป็นคนพาลทางความคิดอย่างแท้จริง จนกระทั่งแสดงความเป็นพาลนั้น ออกมาทางกายทุจริต ทางวจีทุจริต ถึงคิดการใหญ่แบ่งแยกสงฆ์ให้แตกออกจากกัน แต่ไม่สามารถจะให้สำเร็จตามใจของตนได้ ข้า หนักกลับถูกแผ่นดินสูบให้ถึงชีวิตด้วยทิวฏฐิชั่วนั้นเสีย เพราะคนพาลย่อมได้รับผลกรรมของตนอย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้ ดังพระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ดังนี้ ผู้ทำบาปเป็นปกติ ย่อมเดือดร้อนในโลกนี้ ตาย ไปแล้วยังเดือดร้อนในโลกหน้า ชื่อว่าเดือดร้อน ในโลกทั้งสอง เขาย่อมเดือดร้อนใจว่า “เราได้ทำบาปไว้แล้ว” ครั้นไปสู่ทุกคติ เขายังเดือดร้อนมากขึ้น (ขุ.ธ. (ไทย) 25/17/29)

2) สาเหตุด้านความประพฤติ (ศีลสามัญญตา) คนพาลนั้นไม่สนใจในเรื่องความประพฤติ เสียหายแก่หมู่คณะ แต่จะคิดถึงเฉพาะประโยชน์ของตน กล่าวคือ แสวงหาลาภสักการะ ทำตนให้เป็น ผู้วิเศษ อ้างว่าตนบรรลุดุธรรมชั้นสูงเป็นพระโสดาบัน เป็นต้น เพื่อจะได้ลาภตามที่ตนปรารถนา เช่น ในสัตตชฎิลสูตร ข้า ราชบริพารของพระเจ้าปเสนทิโกศลปลอมเป็นนักบวชทำหน้าที่สายลับ มีใจความว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นักบวชเหล่านั้นเป็นคนของข้าพระองค์ เป็นบุรุษสอดแนม เป็นสายลับ เทียบสอดแนมไปยังชนบทแล้วพากัน กลับมา ข้าพระองค์จะรู้เรื่องราวหลังจากที่คนเหล่านั้นสืบมา บัดนี้ คนเหล่านั้นคงจะชำระล้างละอองธุลีนั้นแล้ว อาบสะอาดดี ลูบไล้ผิวดีแล้ว โกนผมและหนวด นุ่งห่มผ้าขาว เอบอ้ม เพียบพร้อมด้วยกามคุณ 5 บำเรอข้า พระองค์อยู่” ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาเหล่านี้ คนผู้รู้ดี ไม่ควรไว้วางใจ ใครเพราะผิวพรรณและรูปร่าง ไม่ควรไว้วางใจใครเพราะ การเห็นกันชั่วครู่เดียว เพราะว่่านักบวชผู้ไม่สำรวม ทั้งหลายย่อมเที่ยวไปในโลกนี้ ด้วยเครื่องบริวารของเหล่านักบวชผู้สำรวมดีแล้ว นักบวชเหล่านั้นผู้ไม่บริสุทธิ์ใน ภายใน งามแต่ภายนอก แวดล้อมด้วยบริวารท่องเที่ยวอยู่ในโลก ดุจดั่งมูตุนและเหรียญโลหะครึ่งมาสกหุ้มด้วย ทองคำปลอมไว้ (ส.ส. (ไทย) 15/122/142-143) ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงว่าการทำอย่างนั้นก็เหมือน หลอกลวงชาวโลก เพื่อปากท้องของตน นักบวชไม่ควรประพฤติเช่นนั้น ไม่ควรทำความลำบากแก่คนอื่น แต่ ควรพึ่งตนเอง แม้การแสดงธรรมก็ไม่ควรเห็นแก่ทรัพย์สินทอง

ในพระวินัยปิฎก พระภิกษุบางรูปไปขโมยสิ่งของคนอื่น เมื่อถูกเขาจับได้ก็จะประณามให้เสียหายต่าง ๆ ด้วยคำพูดถากถางว่า เป็นคนพาล คนหลง แม้เมื่อพระภิกษุทำอย่างนั้นก็ขาดจากความเป็นพระภิกษุ ดังนั้น คนพาลจึงเป็นคนไม่ฉลาด มีอาบัติมาก มารยาททราม ชอบคลุกคลีกับคฤหัสถ์ ด้วยเหตุผลที่ไม่เหมาะสม จึง ควรถูกสงฆ์ขับไล่จากหมู่คณะ (วิ.ม. (ไทย) 4/4/180-227) และในพระสุตตันตปิฎก คนพาลมักทำสิ่งใด พูดสิ่ง ใด ไม่เหมาะสมแก่ฐานะ สถานที่ บุคคล แล้วยังประพฤติผิดในศีล 5 เป็นนิจ ฉะนั้น เมื่อเขาถูกผู้คนกล่าวถึงก็ หวาดหวั่นใจ เพราะตนทำชั่วเกรงชาวประชาจะนำเรื่องของชั่วของตนมาตีแผ่ให้คนอื่น รับรู้ (ม.อ. (ไทย) 14/473/287) มังคลัตถทีปนี แสดงถึงลักษณะของคนพาลว่า หมายถึง คนผู้ประกอบอกุศลกรรมบถ 10 ประการ คือ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม จัดเป็นกายทุจริต การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบคาย พูดหาประโยชน์ไม่ได้ ไร้สาระแก่นสาร จัดเป็นวจีทุจริต และเป็นผู้มี โลกจิตคิดอยากได้ของคนอื่น คิด

ประทุษร้ายคนอื่นเห็นผิดจากคลองธรรม คือเห็นอย่างมิจฉาทิฐิ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540) ส่วนพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2546) กล่าวว่า อกุศลกรรมบถ 10 (ทางแห่งอกุศลกรรม, ทางทำความชั่ว, กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือทุกข์) ได้แก่ 1) กายกรรม 3 (การกระทำทางกาย) 1. ปาณาติบาต (การทำชีวิตให้ตกลง, ปลงชีวิต) 2. อทินนาทาน (การถือเอาของที่เขามิได้ให้ โดยอาการขโมย, ลักทรัพย์) 3. กาเมสุมิฉฉาจาร (ความประพฤติผิดในกาม) 2) วจีกรรม 4 (การกระทำทางวาจา) 4. มุสาวาท (การพูดเท็จ) 5. ปิสุณาวาจา (วาจาส่อเสียด) 6. ผรุสวาจา (วาจาหยาบ) 7. สัมผัปปลาปะ (คำพูดเพ้อเจ้อ) 3) มโนกรรม 3 (การกระทำทางใจ) 8. อภิชฌา (เพ่งเล็งอยากได้ของเขา) 9. พยาบาท (คิดร้ายผู้อื่น) 10. มิจฉาทิฐิ (เห็นผิดจากคลองธรรม)

ดังนั้น การจะตัดสินว่า คนใดเป็นคนเลว เป็นพาลชน หรือคนใดเป็นคนดี หรือบัณฑิตชน ก็ให้พิจารณาดูที่พฤติกรรมของบุคคลผู้นั้นเป็นหลัก และพิจารณาถึงจารีตประเพณีทางสังคมของเขาด้วย กล่าวโดยสรุป มี 4 ประการ (พระมหาประหยัด ปัญญาโร, (สุนท), 2542) ได้แก่ 1) มนุษย์ควรทำตามจารีตประเพณีของสังคม สมาชิกใดประพฤติปฏิบัติตามจารีตก็ถือว่าทำดีทำถูกต้อง แต่ไม่ควรนำเกณฑ์ของสังคมหนึ่งไปตัดสินการกระทำของคนที่อยู่ในอีกสังคมหนึ่ง เพราะจารีตประเพณีของสังคมใดก็เหมาะสมสำหรับสังคมนั้น 2) มนุษย์ควรทำตามมโนสำนึกหรือจิตสำนึกที่ดี มนุษย์ทุกคนต่างมีอินทรีย์พิเศษ หรือมโนธรรมทางกุศลธรรม อันเป็นความสำนึกในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งเป็นเสียงภายในจิตใจที่ทำให้เราตัดสินใจ ได้ว่า “อะไรถูก อะไรผิด” มโนธรรมนี้จะฝังอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดอยู่ในลักษณะแฝง เมื่อมโนธรรมได้รับการพัฒนาถึงขั้นสมบูรณ์แล้ว ทุกคนจะเห็นความถูกต้องดีงาม 3) มนุษย์ควรทำประโยชน์แก่มหาชน สิ่งใดก็ตามที่บุคคลประพฤติปฏิบัติแล้ว สิ่งนั้นเป็นการกระทำที่ดี เป็นประโยชน์แก่คนทั่วไป 4) มนุษย์ ควรทำตามหน้าที่ เป็นการกระทำที่เกิดจากสำนึกในหน้าที่ ซึ่งเป็นการกระทำที่เกิดจากเหตุผล การกระทำ ที่ตั้งอยู่บนเหตุผล เป็นการกระทำที่เกิดจากกุศลธรรมที่ปราศจากเงื่อนไข ใดๆ หรือมีสิ่งอื่นใดเคลือบแฝง

4. วิเคราะห์จริยศาสตร์ของพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท

จากการศึกษาสามารถวิเคราะห์จริยศาสตร์ของพาลกับบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท พอสรุปได้ดังนี้

4.1 จริยศาสตร์ของบัณฑิต คือ บุคคลที่ประกอบกุศลกรรม 10 (ทางแห่งกุศลกรรมทางทำความดีกรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสุคติมี 10 อย่าง คือ 1) กายกรรม 3 เว้นการกระทำชั่วทางกาย ได้แก่ (1) ปาณาติบาต เว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เว้นการทำร้ายหรือเว้นการเบียดเบียนบุคคลอื่น (2) อทินนาทาน เว้นการขโมย เว้นการลักทรัพย์ เว้นการถือเอาของที่เขามิได้ให้ไม่ได้อนุญาต (3) กาเมสุมิฉฉาจาร เว้นการประพฤติผิดในกาม เว้นการล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น 2) วจีกรรม 4 เว้นการกระทำชั่วทางวาจา ได้แก่ (4) มุสาวาท เว้นการพูดเท็จ เว้นการพูดโกหก 5) ปิสุณาวาจา เว้นการพูดส่อเสียด เว้นการเหยียดหยามดูแคลนคนอื่น 6) ผรุสวาจา เว้นการพูดคำหยาบ 7) สัมผัปปลาปะ เว้นการพูดเพ้อเจ้อ เว้นการพูดโอ้อวด เว้นการพูดไม่มีสาระ 3) มโนกรรม 3 เว้นการกระทำชั่วทางใจ ได้แก่ (8) อภิชฌา เว้นการคิดอยากได้ของผู้อื่น (9) พยาบาท

เว้นการคิดร้ายผู้อื่น การแค้นใจต่อผู้อื่น (10) มิจฉาทิฏฐิ เว้นความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เว้นความเห็นผิดเป็นชอบ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) บัณฑิต หมายถึง คนฉลาด คือ ท่านเป็นอยู่และดำเนินในประโยชน์กิจด้วยปัญญา ไม่คิดให้ร้าย แก่ใคร ๆ บัณฑิตเป็นผู้มีอริยาศัยโอบอ้อมอารีเหลือวแลถึงประโยชน์ของผู้อื่นไม่ดูตาย และยอม แสวงหาประโยชน์ 2 ประการ ได้แก่ ประโยชน์ในโลกนี้และประโยชน์ในโลกหน้า (พุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์), 2544) และเป็นผู้มีปัญญาผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญาหรือนักปราชญ์ คนดีมีศีลธรรม ผู้สงบ ผู้ประกอบด้วยสัปปุริสธรรม คือธรรมของสัตบุรุษ (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2533) รวมทั้งเป็นผู้มีศีลธรรมรอบรู้ธรรมะ และปฏิบัติประพฤติอยู่ในธรรมที่ถูกต้อง (บุญมี แทนแก้ว, 2542)

4.2 จริยศาสตร์ของพาล คือ บุคคลที่ประกอบอกุศลกรรมบถ 10 (ทางแห่งอกุศลกรรม ทางทำความชั่ว กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือทุกข์) ได้แก่ 1) กายกรรม 3 การกระทำชั่ว ทางกาย ได้แก่ (1) ปาณาติบาต (การทำให้ชีวิตให้ตกลงปลงชีวิต) (2) อทินนาทาน (การถือเอาของที่เขามิได้ให้โดยอาการขโมย ลักทรัพย์) (3) กาเมสุมิฉฉาจาร (ความประพฤติผิดในกาม) 2) วจีกรรม 4 (การกระทำทางวาจา) ได้แก่ (4) มุสาวาท (การพูดเท็จ) (5) ปิสุณาวาจา (วาจาใส่ร้าย) (6) ผรุสวาจา (วาจาหยาบ) (7) สัมผัปปลาปะ (คำพูดเพ้อเจ้อ) 3) มโนกรรม 3 (การกระทำทางใจ) ได้แก่ (8) อภิชฌา (เพ่งเล็งอยากได้ของเขา) (9) พยาบาท (คิดร้ายผู้อื่น) (10) มิจฉาทิฏฐิ (เห็นผิดจากคลองธรรม) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) คนพาล หมายถึง คนโง่ ไม่รู้จักประโยชน์ในโลกนี้โลกหน้า ปราศจากปัญญา เป็นอยู่ด้วยสักว่ามีลมหายใจ (พุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์), 2544) เป็นผู้ไม่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2533) และเป็นผู้ประพฤติหมกมุ่นอยู่ในอบายมุข คือทางแห่งความเสื่อม ความฉิบหาย มีนิสัยไม่ซื่อตรง ไม่มีคุณธรรม ไม่น่าคบหา ผู้เข้าไปใกล้ชิดจะนำความเสียหายมาให้ (บุญมี แทนแก้ว, 2542)

จะเห็นได้ว่า จริยศาสตร์ของพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีความแตกต่างกันและตรงกันข้ามอย่างชัดเจน ดังเช่น ฝ่ายธรรมและอธรรม ฝ่ายความดีและฝ่ายความชั่ว สรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

จริยศาสตร์ของบัณฑิต	จริยศาสตร์ของพาล
1. บุคคลที่ประกอบอกุศลกรรม 10 (ทางแห่งอกุศลกรรมทางทำความดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสุคติ) คือ 1) กายกรรม 3 เว้นการกระทำชั่วทางกาย เช่น เว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) วจีกรรม 4 เว้นการกระทำชั่วทางวาจา เช่น เว้นจากการพูดเท็จ 3) มโนกรรม 3 เว้นการกระทำชั่วทางใจ เช่นไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น เป็นต้น	1. บุคคลที่ประกอบอกุศลกรรมบถ 10 (ทางแห่งอกุศลกรรม ทางทำความชั่ว กรรมชั่ว อันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือทุกข์) ได้แก่ 1) กายกรรม 3 การกระทำชั่วทางกาย เช่น ปาณาติบาต (การทำให้ชีวิตให้ตกลง ปลงชีวิต) 2) วจีกรรม 4 (การกระทำทางวาจา) เช่น การพูดเท็จ 3) มโนกรรม 3 (การกระทำทางใจ) เช่น พยาบาท (คิดร้ายผู้อื่น) เป็นต้น
2. เป็นคนฉลาด ดำเนินในประโยชน์กิจด้วยปัญญา ไม่คิดให้ร้ายแก่ใคร ๆ เป็นผู้มี	2. คนพาล หมายถึง คนโง่ ไม่รู้จักประโยชน์ ในโลกนี้โลกหน้า และเป็นผู้ไม่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา

อชยาศัย โอบอ้อมอารี เหลียวแลถึงประโยชน์ เป็นอยู่ด้วยสักว่ามีลมหายใจ เป็นผู้ประพฤติ หมกมุ่นของผู้อื่น ไม่ดูตาย และยอมแสวงหาประโยชน์ 2 อยู่ในอบายมุข คือ ทางแห่งความเสื่อม ความฉิบหาย ประการ ได้แก่ ประโยชน์ในโลกนี้และประโยชน์ มีนิสัยไม่ซื่อตรง ไม่มีคุณธรรม ไม่น่า คบหา อีกทั้งผู้ในโลกหน้า และเป็นผู้มีปัญญาผู้ดำเนินชีวิตด้วย เข้าไปใกล้ซิดจะนำความเสียหายมาให้ ปัญญาหรือนักปราชญ์ เป็นคนดีมีศีลธรรม ผู้สงบ ผู้ประกอบด้วยสัปปุริสธรรม รวมทั้งเป็นผู้มีศีลธรรมรอบรู้ธรรมะ และปฏิบัติประพฤติอยู่ในธรรมที่ถูกต้อง

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผลจากการศึกษาทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้



6. สรุป (Conclusion)

การศึกษาจริยศาสตร์ของคณพาลกับบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า บัณฑิต หมายถึง คนผู้มีปัญญา ผู้ฉลาดในสัทธรรมทั้งปวง และหลักจริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งบัณฑิตควรมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ การไม่ทำความชั่ว, กระทำแต่ความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ มีอยู่ 3 ระดับ คือ 1) จริยศาสตร์ของบัณฑิตระดับต้น ได้แก่ ศีล 5 หรือเบญจศีล ความประพฤติชอบทางกาย และวาจา การรักษาทามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน 2) จริยศาสตร์

ของบัณฑิตระดับกลาง ที่มุ่งขัดเกลาดนเองให้มีจิตใจสูงขึ้น เป็นการเว้นอกุศลกรรมบถ 10 และทำกุศลกรรมบถ ให้สมบูรณ์ บางครั้งเรียกว่า อาคาริยวินัย ซึ่งแปลว่าวินัยของผู้ครองเรือนหรือคฤหัสถ์ 3) จริยศาสตร์ของบัณฑิต ระดับสูง ซึ่งเป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาบัณฑิตสู่ความเป็นอริยชน ประกอบด้วยอริยมรรคมีองค์ 8 หรือที่เรียกอีกชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทาหรือหลักปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ส่วนคนพาล หมายถึง คนโง่ ไม่รู้จักประโยชน์ ในโลกนี้โลกหน้า และเป็นผู้ไม่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา และเป็นบุคคลที่ประกอบอกุศลกรรมบถ 10 (ทางแห่ง อกุศลกรรม ทางทำความชั่ว กรรมชั่ว อันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือทุกข์) ซึ่งจริยศาสตร์ของ พาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีความแตกต่างกันและตรงกันข้ามอย่างชัดเจน คือ จริยศาสตร์ของ บัณฑิต จะประกอบกุศลกรรมบถ (ทางแห่งกุศลกรรม ทางทำความดี) ส่วนจริยศาสตร์ของพาล คือ พาลธรรม เป็นธรรมที่ทำให้คนเป็นคนพาล ได้แก่ ความไม่ละอายต่อบาป ไม่เกรงกลัวต่อผลของบาปกรรมชั่ว

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2542). *จริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัยวัฒน์ อุตพัฒน. (2542). *จริยศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฐานวุฒโฒภิกขุ. (2542). *มงคลชีวิตฉบับธรรมทายาท*. ใน หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจคุณแม่อาเตียง แซ่จิ๋ว (3 มิถุนายน 2533). กรุงเทพมหานคร: ชมรมพุทธศาสตร์สากลฯ.
- บุญมี แผ่นแก้ว. (2539). *จริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- บุญมี แผ่นแก้ว. (2542). *ความจริงของชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2539). *ทาน ศีล ภาวนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.
- พุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์). (2544). *มงคลชีวิต 38*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ. (2513). *ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิพร.
- พระธรรมปิฎก. (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2538). *วัฒนธรรมไทยสู่ยุคเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน วัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2546). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค* (สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), ผู้แปล) (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์ปริ้นท์ติ้ง จำกัด.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2533). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). *การพัฒนาที่ยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2533). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 12).



- กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2533). *พุทธศาสนากับปรัชญา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินติง กรุป.
- พระมหาประหยัด ปณฺญาวโร (สุนนท). (2542). *จริยธรรมที่ปรากฏในลําคล่อน* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอุปติสสเถระ. (2538). *วิมุตติมรรค* (คณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2540). *มังคัลดถทีปนี แปลเล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- The New Encyclopedia Britannica. (2010). *The New Encyclopedia Britannica* (Vol. 4, P. W. Goetz, R. McHenry, & D. Hoiberg, Eds.). London: Encyclopedia Britannica, Inc.